

## Kompositsiooniprotsessi jooni Arvo Pärdi *tintinnabuli*-tehnikas

—  
Leopold Brauneiss

Pärdi teoseid, milles *tintinnabuli*-stiili ideed välja kujunesid, iseloomustab süsteemipärane komponeerimisviis, mis korrastab ja ühendab omavahel lihtsate reeglite abil kolmköla ja diatoonilise helirea tonaalseid põhikomponente. Süsteemne komponeerimine eelnevalt leitud reeglite alusel – pärand Pärdi varases loomingus läbiproovitud kaksteisthelitehnikast ja selle edasiarendustest – viib viimasega võrreldes muutunud, koguni vastandlike ilminguteni, mida ei organiseeri rangel viisil mitte enam 12-heliread, vaid kolmköla ja helirea harjumuslikud, s.t. mitte individuaalseina loodud põhiosised: piirdumine tuttava diatoonilise heliarsenaliga toob kaasa taandamise ja lihtsustamise ka reeglites endis.

Materjali sedalaadi lihtsustamisele lisandub ühe erijoonena veel teksti struktuurikujundav roll: kõigis oma formaalsetes detailides, nagu sõnajärg, kirjavahemärgid, iga sõna silpide arv ja sõnarõhk, otsekui tõlgitaks see sõna-sõnalt ja lause-lauserelt muusikasse. Komponeerimise esmane, ettevalmistav samm on seejuures teksti liigendamine ja erinevate formaalsete parameetrite analüüs: selle protsessi suurepäraseks näiteks on Pärdi „Te Deum“.

Järgmiseks sammuks on lihtsate reeglite põhjal tekstist ühehääelse meloodialiini genereerimine. Kuna reeglid kehtivad vähemalt teose ühe tervikliku lõigu piires, ei saa üksikasju põhimõtteliselt varieerida – pigem tuleb reeglid valida selliselt, et nad annaksid igal hetkel rahuldava muusikalise tulemuse. Nii näeme Pärdi muusikapäevikus – väga kujukalt taas „Te Deumi“ teksti ühe lause puhul –, kuidas Pärt katsetab erinevaid reegleid ning jätab need kõrvale kohe, kui tulemus teda muusikaliselt ei rahulda.

See pideva katsetamise, loobumise ja muutmise protsess, mis lõpeb alles ideaalse kõlalise kujundi leidmisel, kordub samuti kõrgemal tasandil, kus leitud ühehääline meloodialiin peab järgmise sammuna ning taas rangelt reeglipäraselt viima mitmehääelse faktuurini: heaks näiteks on siin üks „Passio“ neljahääline koorilõik.

Visandites alanud täiusliku reeglite süsteemi otsingud ei lõpe ka pärast esiettekannet, vaid jätkuvad kõlakogemust arvesse võtvais korrektuurides. Need võivad muuta üksnes rütmidetaile – nagu näiteks „Passio“ puhul – või ka muusikalist tekstuuri, nagu kuuendas „Seitsmest *magnificat*’i antifonist“, mis on hiljem täiendatud karakterse lisahäälega.

Selline süsteemne komponeerimisviis, mis lähtub etteantud, enamasti sakraalsest tekstist, väljendab kokkuvõttes esteetilist hoiakut, milles helilooja mina jääb tagaplaanile, et saada otsekui väljastpoolt täidetud. Seda võib mõista peegeldusena religioosest eluhoiakust, milles isiku tagasitõmbumises pääseb mõjule Jumalik.

Tõlkinud Toomas Siitan